

KINNITATUD  
Keskkonnaameti  
22.12.2023  
korraldusega nr 1-3/23/693

# Tori põrgu loodusala kaitsekorralduskava



„Vaade Tori liivakivipaljandile“ Kalev Sepp

Keskkonnaamet 2023

## Sisukord

1. Ala iseloomustus .....	4
1.1 Uuritus ja seire .....	7
2. Kaitseväärtused ja kaitse eesmärgid .....	8
3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused .....	11
3.1. Külastuskorraldus .....	14
Kasutatud andmeallikad .....	15

## **Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused**

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

Kaitse eesmärk – kaitseväärtuse soovitud seisund

KeA – Keskkonnaamet

KKK – kaitsekorralduskava

LKS - looduskaitseeadus

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

LiD – linnudirektiiv (sätestab liikmesriikide õigused ja kohustused loodusliku linnustiku kaitseks ja kasutamiseks)

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

LiA – linnuala (linnudirektiivi I lisas nimetatud linnuliikide ja I lisast puuduvate rändlinnuliikide elupaikade kaitseks asutatud ala)

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

SDF – Natura standardandmebaas

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks) (looduslik areng)

Taastamine – tegevused, mis on seotud olemasolevate, kuid halvenenud struktuuriga elupaikade taastamisega (näiteks PLKd, sood)

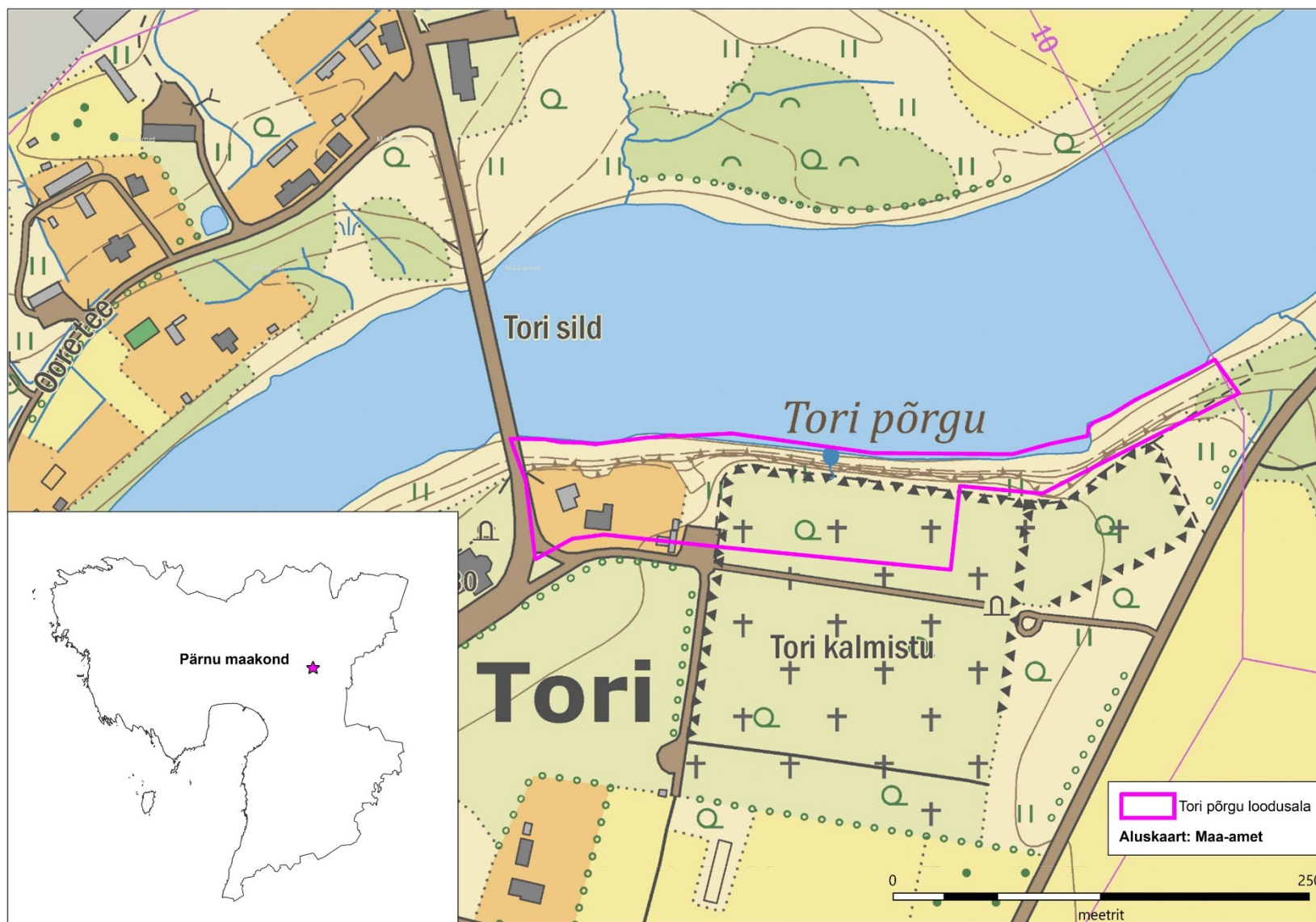
## 1. Ala iseloomustus

<b>Kaitstava ala nimi</b>	Tori paljand ja koopad (KLO1000081)
<b>Loodusala nimi</b>	Tori põrgu loodusala (EE0040360) (RAH0000286) (joonis 1)
<b>Pindala</b>	2,1 ha
<b>Asukoht ja piirid</b>	<a href="https://register.keskkonnaportaal.ee/register/internationally-important-area/8953563">https://register.keskkonnaportaal.ee/register/internationally-important-area/8953563</a> , <a href="https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/link/BXxfb0jz">https://xgis.maaamet.ee/xgis2/page/link/BXxfb0jz</a>
<b>Kaitsekord</b>	Keskkonnaministri 1. märtsi 2023. a määrus nr 10 "Kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse-eeskiri" <a href="https://www.riigiteataja.ee/akt/113072023019?leiaKehtiv">https://www.riigiteataja.ee/akt/113072023019?leiaKehtiv</a> ja Looduskaitseeadus <a href="https://www.riigiteataja.ee/akt/106072023018?leiaKehtiv">https://www.riigiteataja.ee/akt/106072023018?leiaKehtiv</a>
<b>Koostaja nimi</b>	Kalev Sepp
<b>Koostamise aasta</b>	2023
<b>Kaitsekorralduskava koostamise kord</b>	„Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine” <a href="https://www.riigiteataja.ee/akt/104112022001">https://www.riigiteataja.ee/akt/104112022001</a>

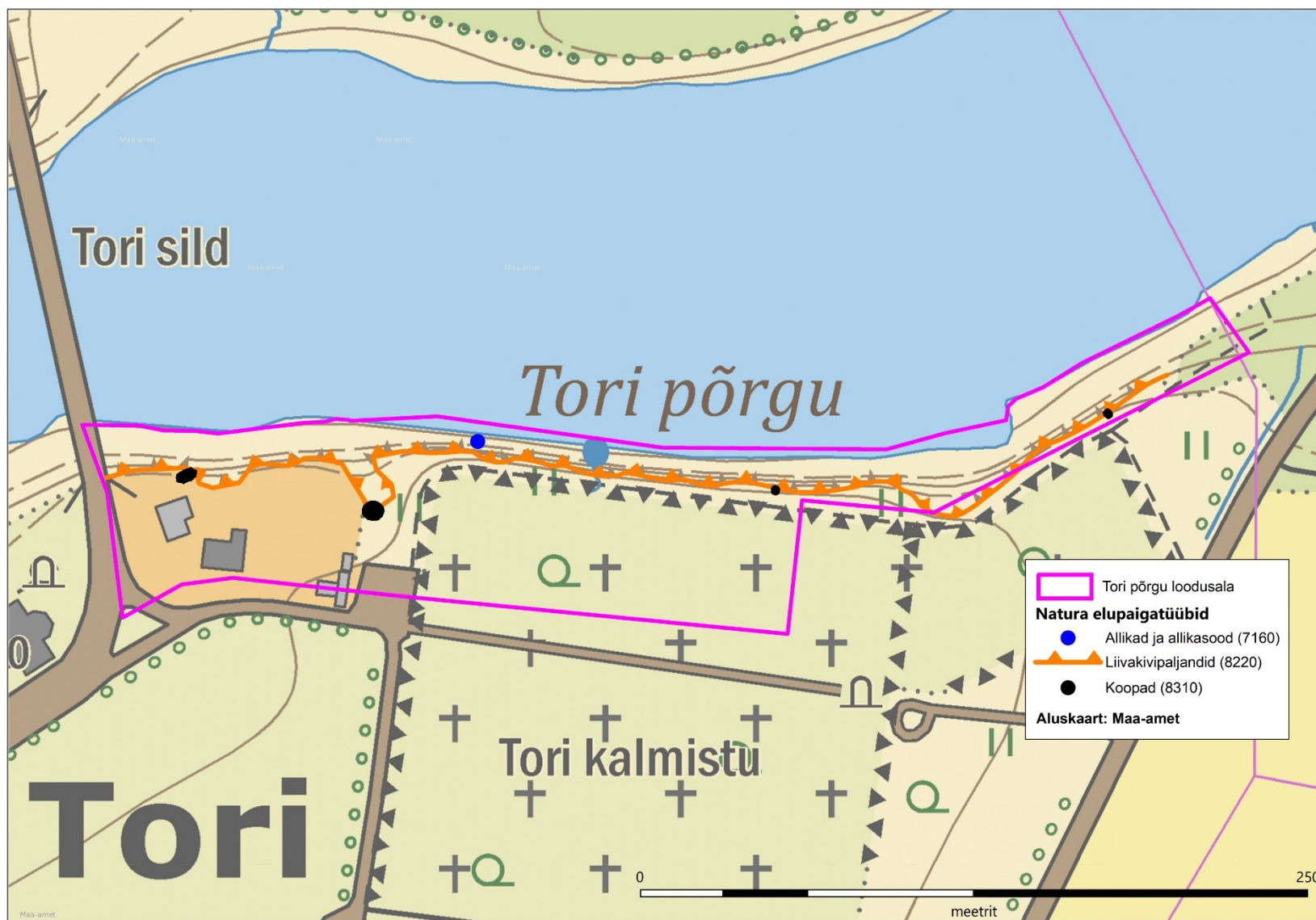
Ala peamiseks eesmärgiks on liivakivipaljandite, koobaste ning allikate kaitse, mille säilivuse ning geoloogilise esinduslikkuse tagamiseks tuleb perioodiliselt läbi viia hooldustöid.

Kaitsekorralduskava annab soovitusel kaitstava ala valitsejale kaitse eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele.

Tori põrgu loodusala KKK on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja uuendatakse põhjendatud juhtudel kaitseväärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest.



**Joonis 1.** Tori põrgu loodusala paiknemine Pärnu maakonnas (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS kaardirakendus 2023).



**Joonis 2.** Tori pörgu looduslal inventeeritud elupaigatüüpide paiknemine (aluskaart: Eesti Põhikaart, Maa-ameti WMS kaardirakendus 2023).

## **1.1 Uuritus ja seire**

### **Inventuurid ja uuringud**

Varasemalt on ala uuritud aastatel 1991 ning 2017. Värskeimad andmed pärinevad aastast 2019, kui viidi läbi Tori paljandi geoloogiline ja kaitsekorralduslik ekspertiis. Töö teostas Kobras AS. Ekspertiisi käigus hinnati Tori paljandit ja koopaid mõjutavate loodus- ja inimtegurite olulisust, külastuskoormuse mõju, inimeste ohutust, paljandi hooldamise ja esteetilise eksponeerimise võimalusi ning mitmeid teisi looduskaitse ja turismiga seotud aspekte. Täiendavalt hinnati ka planeeritava kaitsealuse objekti välispiiri otstarbekust ning täpsustati loodusdirektiivi elupaigatüüpide asukohad ning ulatus looduses. Tabelis 1 toodud kaitseväärtuste seisundid on esitatud siin nimetatud ekspertiisi andmete põhjal.

Alal läbi viidud inventuurid tuginevad inventeerimise juhenditele, mis on kättesaadavad Keskkonnaministeeriumi kodulehel (välja toodud ka kasutatud andmeallikate all).

### **Riiklik seire**

Loodusalal paikneb Tori seireala, kus riikliku keskkonnaseire allprogrammi „Kaitstavate sammalde liigiseire (PR0177)“ raames toimub keelja keeriku (*Tortula lingulata*) seire. Viimased seireandmed pärinevad aastast 2006.

### **Inventuuride ja uuringute vajadus**

Lisaks praegusele riiklikule seirele ei ole vajadust teisi inventuure ja uuringuid läbi viia.

## 2. Kaitseväärtused ja kaitse eesmärgid

Tori põrgu loodusala kaitseväärtusteks on Euroopa Liidu Loodusdirektiivi I lisasse kantud elupaigatüübid allikad ja allikasood (7160), liivakivipaljandid (8220) ning koopad (8310). Looduskaitsealustest liikidest on alal esindatud Perssoni lõhiksammal (*Lophozia perssonii*), keeljas keerik (*Tortula lingulata*) ning kaldapääsuke (*Riparia riparia*). Ala on potentsiaalselt heaks elupaigaks ka käsitiivalistele – EELIS andmetel on registreeritud tiigilendlase (*Myotis dasycneme*), veelendlase (*Myotis daubentonii*), põhja-nahkhiire (*Eptesicus nilssonii*), hõbe-nahkhiire (*Vespertilio murinus*), pargi-nahkhiire (*Pipistrellus nathusii*) ning suurvidevlase (*Nyctalus noctula*) esinemine. Kuigi alal leidub mitmeid looduskaitsealuseid liike, ei kuulu nendest ükski Tori põrgu loodusala kaitse-eesmärkide hulka.

Tabelis 1 võetakse kokku Tori põrgu loodusala kaitseväärtuste hoidmisega seotud kaitse eesmärgid, soodsa looduskaitse seisundi saavutamist või hoidmist mõjutavad tegurid ning nende ärahoidmiseks või leevendamiseks ettenähtavad meetmed ning kaitsetegevuse oodatavad tulemused kaitsekorralduskava perspektiivis. Koosluste, liikide, kasvukohtade või elupaikade soodsa seisundi saavutamise või hoidmise tarvis seatavad (hooldamise ja taastamise) meetmed on seatud vastavalt elupaigatüüpidele koostatud hoolduskavadele ja liikide kaitse tegevuskavadele, kui ei ole tabelis märgitud teisiti. Kavad on leitavad Keskkonnaameti kodulehel ja viited on lisatud kasutatud andmeallikate nimekirja.



**Tabel 1. Tori põrgu loodusala kaitseväärtuste koondtabel (kooslused).**

Kaitseväärtus <sup>1</sup>	Seisund <sup>2</sup> (pindala/esinduslikkus)	Kaitse eesmärk <sup>3</sup>	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus <sup>4</sup>	Märkused	Panus üldpindalasse / SDF-i (%) <sup>5</sup>
<b>Natura kaitseväärtused</b>							
<b>Rabad ja sood</b>							
<b>Allikad ja allikasood (7160)</b> KE – jah, LoD – I, LoA – jah	0,001 ha / B	Elupaigatüübi säilitamine 0,001 ha		Looduslikule arengule jätmine 0,001 ha	Heas seisundis on säilinud 0,001 ha	Pindala ja esinduslikkus Natura SDF järgi	0,0001/0,0002
<b>Paljandid ja koopad<sup>6</sup></b>							
<b>Liivakivipaljandid (8220)</b> KE – jah, LoD – I, LoA – jah	0,2 ha / B	Elupaigatüübi säilitamine 0,2 ha	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Puittaimestiku kasv</li> <li>• Kalmistujäätmete ladustamine</li> <li>• Ehitustegevus</li> <li>• Külastuskoormus, petroglüüfide tekitamine</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Paljandi regulaarne hooldamine</li> <li>• Ladestamist keelavate siltide paigaldamine</li> <li>• Vältida vibratsiooni tekitavate masinatega töötamist (lähemal kui 30m järsaku</li> </ul>	Heas seisundis on säilinud 0,2 ha		0,5/5,1

<sup>1</sup> LKS – kaitsekategooria looduskaitseaduse alusel;  
KE (jah/ei) – on või ei ole kaitstava ala kaitse-eesmärk;  
LoD – loodusdirektiivi lisa number;  
LoA (jah/ei) – on või ei ole loodusala kaitse-eesmärk;  
LiA (jah/ei) – on või ei ole linnuala kaitse-eesmärk;  
LiD – linnudirektiivi lisa number.

<sup>2</sup> Elupaigatüübi esinduslikkus: A – väga hea, B – hea, C – arvestatav, p – potentsiaalne

<sup>3</sup> Kaitse eesmärk seatakse aastaks 2050

<sup>4</sup> Oodatav tulemus seatakse aastaks 2050 ja tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant

<sup>5</sup> 2019. a loodusdirektiivi aruande andmete põhjal (<https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/habitat/report/>)

<sup>6</sup> Tori paljandi 2019. a geoloogiline ja kaitsekorralduslik ekspertiis

Kaitseväärtus <sup>1</sup>	Seisund <sup>2</sup> (pindala/esinduslikkus)	Kaitse eesmärk <sup>3</sup>	Mõjutegurid	Meetmed	Oodatav tulemus <sup>4</sup>	Märkused	Panus üldpindalasse / SDF-i (%) <sup>5</sup>
				vertikaalsest pinnast) <ul style="list-style-type: none"> <li>Külastajate teavitamine</li> </ul>			
<b>Koopad (8310)</b> KE – jah, LoD – I, LoA – jah	<ul style="list-style-type: none"> <li>2 koobast / A</li> <li>2 koobast / B</li> </ul>	Elupaigatüübi säilitamine 4 koobast	<ul style="list-style-type: none"> <li>Ehitustegevus</li> <li>Liiva varisemine koobastes</li> <li>Külastuskoormus</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>Vältida vibratsiooni (lähemal kui 30m järsaku vertikaalsest pinnast)</li> <li>Koobaste regulaarne puhastamine</li> <li>Tori põrgu koopa kohal piirdeaia nihutamine paljandi servast kaugemale</li> </ul>	Väga heas/heas seisundis on säilinud 4 koobast	Kaks suuremat (Tori põrgu koobas ja Punane koobas): esinduslikkus A, kaks väiksemat: esinduslikkus B	

### **3. Kavandatavad kaitsekorralduslikud tegevused**

Vajalike tegevuste tabelisse (tabel 3) on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse eesmärkide saavutamiseks, tabelit võidakse tulevikus täiendada. Metsaelupaigatüüpide puhul seatakse oodatava tulemuse saavutamise aastaks 2050, tulemuslikkust hinnatakse iga 10 aasta tagant.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, milleta kaitse eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva ohuteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja potentsiaalsete ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvlid, külastustaristu).

**Tabel 3. Vajalikud tegevused aastaks 2033.**

Jrk	Tegevuse nimetus	Maht	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
<b>Hooldus, taastamine ja ohjamine</b>						
1	Puittaimestiku eemaldamine paljandi laelt ja servast (sh kännud juurida)	Paljandi läänepoolse osa serv ja lagi, kuni 5 m kaugusele paljandi vertikaalsest pinnast	Koosluse hooldustöö	KOV/KeA	I	2025
2	Paljandilae ja serva niitmine	Kuni 5 m paljandi vertikaalsest pinnast	Koosluse hooldustöö	KOV/KeA	I	1 kord aastas
3	Paljandiesise jõekalda niitmine	Jõe ja paljandi vaheline ala	Koosluse hooldustöö	KOV/KeA	I	1 kord aastas
4	Paljandi seinahoidus (puud-põõsad lõigata, sh kännud juurida, eemaldada rusukalle)	Paljandi vertikaalne pind	Koosluse hooldustöö	KOV/KeA	I	Iga 5 aasta tagant
5	Koobaste puhastamine (varisenud liiv)	4 koobast	Koosluse hooldustöö	KOV/KeA	I	Iga 5 aasta tagant
<b>Taristu, tehnika ja loomad</b>						
6	Tori põrgu koopa kohal piirdeaia nihutamine	1 tk	Taristu hooldustöö	KOV/KeA	I	2025
7	Infotahvli uuendamine	1 tk	Infotahvli koostamine	KOV/KeA	II	2025
<b>Kavad, eeskirjad</b>						

8	Kaitsekorralduskava uuendamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul
9	Kaitsekorralduskava tulemuslikkuse hindamine		Tegevuskava	KeA	I	1 kord kümne aasta jooksul

### **3.1. Külastuskorraldus**

Loodusalal paiknev mitmete rahvapärimustega seotud Tori põrgu koobas on peamine vaatamisväärsus, mille pärast alaga tutvuma minnakse. Loodusalal paiknevad hooldatud teerajad ning kvaliteetsed metalltrepid võimaldavad mugavalt tutvuda kõigi Tori paljandi osadega, paljandi servast umbes 30 meetri kaugusel asub parkimisplats ning läheduses paiknevad ka mitmed Tori põrgut tutvustavad infotahvlid. Tänu Pärnu-Tori maantee lähedusele on ligipääs loodusalale väga hea, ala puhul on tegemist atraktiivse ja populaarse turismiobjektiga. Külastuskorraldus jääb praegusele tasemele, täiendavat taristut hetkel kavas rajada ei ole.

## Kasutatud andmeallikad

- Keskkonnaagentuur. (2010). *Eesti looduse infosüsteem (EELIS)*. Kasutamise kuupäev: 28. august 2023. a., allikas <https://www.eelis.ee/>
- Keskkonnaagentuur. (2023). *Keskkonnaportaal*. Kasutamise kuupäev: 28. august 2023. a., allikas <https://keskkonnaportaal.ee/>
- Maa-amet. (2023). *Maa-ameti geoportaal*. Kasutamise kuupäev: 28. august 2023. a., allikas Maa-amet: <https://geoportaal.maaamet.ee/est/>
- Paal, J. (2004). *Euroopas väärtustatud elupaigad Eestis*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo ja trükikoda Ilo Print.
- Paal, J. (2007). *Loodusdirektiivi elupaigatüüpide käsiraamat*. Tallinn: Auratrükk.
- Riigikantselei. (2010). *Riigi Teataja*. Kasutamise kuupäev: 28. august 2023. a., allikas Riigi Teataja: <https://www.riigiteataja.ee/index.html>
- Uri, U., Mäger, T., Kulm, N. (2019). *Tori paljandi geoloogiline ja kaitsekorralduslik ekspertiis*. Kobras AS. Tartu.